

de assistentia Spiritus Sancti promissa Ecclesiae, et capiti ejus, probata est a nobis in c. 3 et 4, quia in promissione fidei perpetuae et indeficientis in Ecclesia, hæc promissio continetur. Præterquam quod Christus etiam promisit et assistentiam suam, et Spiritum Sanctum, qui doceret Ecclesiam omnem veritatem, utique necessariam, vel quovis tempore opportunam, ad quam maxime spectat vera et certa intelligentia Scripturarum in rebus necessariis. Alteram vero partem, in qua abnuimus hanc promissionem factam esse singulis fidelibus, imprimis probamus, aliquem Scripturæ locum petentes, in quo facta sit, quem merito possumus petere ab his, qui negant aliquid esse credendum quod scriptum non sit; nullum autem vel apparentem locum afferre possunt. Nam, licet 1 Joan. 2, dicatur: *Unctio docebit vos de omnibus*; et Joan. 6: *Est scriptum in Prophetis: Et erunt omnes docibiles Dei*, hæc et similia intelliguntur secundum modum et ordinem congruentem divinæ providentiæ, et in Scripturis sacris significatum. Docet enim Paulus, 1 ad Cor. 12, et ad Roman. 12, et ad Ephes. 4, varia esse dona Spiritus Sancti in Ecclesia, inter quæ ponuntur donum prophetiæ, interpretatio sermonum, discretio spirituum, et additur, non omnibus convenire actus et ministeria horum donorum, quia *omnia membra corporis non eundem actum habent. Nam si totum corpus oculus, ubi auditus?* Et similiter dicere possumus: Si omnes scientes, ubi discipuli? Ad quid Doctores?

7. *Vide Aug. in Procem. de Doctr. Christi. — Quomodo Spiritus Sanctus omnes doceat.* — Docet ergo Spiritus Sanctus omnes ordinato modo, communem videlicet plebem per Doctores, ipsos autem Doctores per Concilia, et maxime per Vicarium Christi. Et in hoc etiam ordo, et modus servatur. Nam Spiritus Sanctus omnibus aliquo modo immediate præbet auxilium ad supernaturalem doctrinam recipiendam, vel tradendam, juxta uniuscujusque munus, seu necessitatem. Et ita omnes fideles juvat, et illuminat interius ad credendum ea, quæ per suos prædicatores docet; nam *fides ex auditu*, ut Paulus ait, quia Deus communi lege non docet homines, nisi per homines. Ideo enim interrogat ibi Paulus: *Quomodo credent sine prædicante?* tamen quia *neque qui plantat, est aliquid, neque qui rigat, sed qui incrementum dat, Deus*, ideo

¹ 1 Cor. 2.

semper est necessaria interior gratia Spiritus Sancti ad fidem concipiendam, et hoc modo omnes sunt docibiles Dei, ut Augustinus, tum ibi, tum passim contra Pelagianos exposuit. Pastores vero et Doctores Ecclesiae, per specialiora auxilia et dona docentur a Spiritu Sancto, quantum ad commune bonum Ecclesiae expedit: et ideo, ut plurimum id non facit per expressas revelationes, neque per judicium infallibile, sed quatenus oportet, et quantum cujusque status et munia postulaverint. Pontifex autem Maximus et Concilia legitima, quando definiunt, docent per singularem assistentiam, ita ut errare non possint, ne omnem Ecclesiam in errorem inducant.

8. *Spiritus Sanctus interdum aliquibus ex privilegio specialiter assistit.* — Neque negamus, interdum Spiritum Sanctum privatim docere aliquos de mysteriis fidei, vel de vero sensu Scripturæ, tali modo, ut eos reddat certos de veritate doctrinæ, vel de sensu revelato. Tamen hæc est specialis gratia, quæ non potest omnibus fidelibus generatim attribui; et ideo Paulus, superius allatus, dixit de his donis: *Spiritus dividit singulis, prout vult*; et Petrus, 1 ep., cap. 4: *Unusquisque prout accipit gratiam, illam administrantes*. Et præterea talis privata doctrina seu revelatio prius accurate probanda est, juxta illud 2 ad Thessalon. 4: *Omnia probate; quod bonum est, tenete*. At prima ac præcipua probatio est, ut non sit contra antiquam et receptam Ecclesiae doctrinam, quia Deus non potest esse sibi contrarius. Et deinde ut sit consentanea bonis moribus, et quæ tantum Doctorem deceat. Ac denique si talis privata revelatio per aliqua certa signa Ecclesiae non proponatur sufficienter, esse poterit utilis recipienti, non tamen valere poterit ad fidem certam apud alios fideles faciendam, ut Innoc. III sapienter docuit. Quia alias sæpissime fideles manifesto periculo erroris exponerentur. Cum ergo hæretici nec ex Scripturis nobis ostendant illam privatam scientiam sibi, ut fingunt, certam ex infallibili assistentia Spiritus Sancti, neque etiam signis aut virtutibus illam ostendant, cur illis credendum est, præsertim cum ea, quæ per talem scientiam opinantur, ipsi Spiritui Sancto per Ecclesiam loquenti contraria sint? Et mirabile profecto est, ut velint nobis privatum spiritum infallibilem venditare, et persuadere, sine ullo indicio vel testimonio Spiritus Sancti, cum ipsi in publico Ecclesiae judicio de doctrina fidei certam Spi-

ritus Sancti assistentiam manifeste promissam audeant pernegare.

9. *Tertia ratio.* — Tertia ratio addi potest, quia non est minus necessaria ac sufficiens infallibilis assistentia Spiritus Sancti ad judicandum de veritate ipsius Scripturæ, id est, qui libri ejus sint canonici, discernendo illos a non canonicis, quam ad judicium certum ferendum de vero sensu Scripturæ, ut supra visum est. Sed Spiritus Sancti assistentia ad prius judicium de legitimis libris non datur singulis fidelibus: nec existimo fuisse hactenus hæreticum hominem adeo superbum, ut sibi arrogaverit spiritum privatum discernendi canonicos libros a non canonicis; neque tam stolidum, vel temerarium, ut dixerit, hoc judicium esse committendum, vel permittendum singulis credentibus, pro uniuscujusque arbitrio, seu somniato spiritu. Illa ergo assistentia quoad hoc judicium ad Ecclesiam, vel eum, qui Christi vices gerit in terris, referenda est. Ergo idem dicendum est de spiritu attingendi infallibiliter verum Scripturæ sensum; nam est eadem ratio, eademque necessitas. Atque hanc rationem attigit Augustinus, lib. contra Epist. Fundamenti, cap. 5, et de Utilit. creden., c. 14, cujus sententias jam in superioribus retuli, et in summa continent, *Cui obtemperamus, et credimus dicenti hunc librum esse Evangelium, eidem esse credendum dicenti, hunc esse sensum Evangelii*; quia utrumque non fit certum, nisi per eundem spiritum, quia (ut sæpe ex Hieronymo dixi) Evangelium magis in sensu consistit, quam in membranis. Unde valde diminuta fuisset providentia Dei circa Ecclesiam suam, si dedisset illi spiritum, quo de sacris libris certaret, et non de illorum sensu, cum ad certitudinem fidei parum prosint libri sacri, nisi de sensu etiam illorum similis certitudo habeatur. Merito ergo dixit Irenæus, lib. 4 contra Hæres., c. 25: *Ubi charismata Domini posita sunt, ibi discere oportet veritatem, apud quos est ea, quæ ab Apostolis Ecclesiae successio, et id, quod est sanum, et irreprobabile conversationis, et inadulteratum, et incorruptibile sermonis constat. Hi enim et fidem nostram custodiunt, et Scripturas sine periculo nobis exponunt.*

10. *Quarta ratio.* — *Privatus spiritus est radix hæresum.* — Atque ex his sumitur quarta ratio, moralis quidem, sed efficacissima, et a Patribus multum commendata. Nam hic spiritus privatus non solum esse non potest fidei fundamentum, verum potius radix est hære-

sum, et magna schismatum occasio. Nam, ut dixi, hic privatus spiritus aliis non probatur, nec sufficienter ostenditur aut proponitur; ergo hæc scientia privata in unoquoque non est utilis ad fidem in aliis generandam; ergo ex vi talis scientiæ non possunt fideles convenire in una fide; ergo datur occasio hominibus, ut unusquisque pro fide vendat sua somnia, et phantasias, et hinc oriuntur hæreses et schismata. Attigit rationem hanc sapienter Tertull., lib. de Præscript. hæres., c. 15 et sequent., ubi docet, non esse cum hæreticis disputandum de Scripturis; et rationem subjungit, c. 17, quia: *Ista hæresis, ait, non recipit quasdam Scripturas; et si quas recipit, adjectionibus et detractionibus ad dispositionem instituti sui intervertit; et si recipit, non recipit integras; et si aliquatenus integras recipit, nihilominus diversas expositiones commentata, convertit, id est, pervertit; et ideo addit: Tantum veritati obstrepit adulter sensus, quantum et corruptor stylus. Variæ præsumptiones necessario nolunt cognoscere ea, per quæ revincuntur; his nituntur, quæ ex falso composuerunt, et quæ de ambiguitate ceperunt.* Unde addit, c. 19, *præsertim veniatur ad certamen Scripturarum, stabiliendum esse cujus sint Scripturæ, a quo, et per quos, et quando, et quibus sit tradita disciplina, qua fiunt Christiani; ubi enim apparuerit esse veritatem fidei, et disciplinæ christianæ, illic erit veritas Scripturarum, expositionum, et omnium traditionum christianarum.*

11. In eodem sensu dixit idem Tertull., lib. de Resurr. carnis: *Hæreses esse non possent, si non etiam Scripturæ male intelligi possent.* Et in idem redit, quod dixit Augustinus in Joann.: *Non sunt natæ hæreses, nisi dum Scripturæ bonæ intelliguntur non bene, et, quod in eis non bene intelligitur, etiam temere et audacter asseritur, utique tanquam certum et infallibile, et sibi specialiter a Spiritu Sancto dictatum.* Et ideo subdit inferius: *Etiam a me, charissimi, longe sit vana præsumptio, si volo sanus in domo Dei conversari, quæ est Ecclesia Dei vivi, columna, et firmamentum veritatis, ubi tacite hanc regulam præfert omni privato spiritui.* Ita etiam dixit Cypr., ep. 55: *Non aliunde hæreses obortæ sunt, aut nata sunt schismata, quam inde, quod Sacerdoti Dei non obtemperatur, nec unus in Ecclesia ad tempus sacerdos, et ad tempus judex vice Christi cogitatur, quod repetit Epist. 96, et lib. de Unitat. Eccles., et sæpe alias.* Omnes autem hæretici, qui privatum

Catholicam, contra illum inquit: *Attende, quam Ecclesiam dixerit ille catholicam. Ecclesia, inquit, Domini luce perfusa per totum orbem radios suos porrigit, ramos suos in universam terram copia ubertatis extendit. Unum tamen caput est, et origo una, et una mater, fecunditatis successibus copiosa. Quid igitur, et vos ipsos fallitis, et alios fallere mendaciis impudentibus vultis? si hujus martyris testimonio vestra est ecclesia catholica, ostendite, illam per orbem totum radios suos porrigit, ostendite, illam per universam terram ramos suos copia ubertatis extendere: hinc enim, et græco vocabulo catholicum nominatur. Idem late prosequitur ep. 48 et 170, et lib 2 contra Litteras Petiliani.*

2. Eamdem etymologiam tradit Optatus Milevitanus, lib. 1 contra Parmen., ubi in fine refert, duos esse Episcopos ad Africam missos, ut apud Carthaginem pronuntiarent, ubi esset Catholica: *Et novissima (inquit) sententia eorum Episcoporum Eunonii et Olympii talis legitur, ut dicerent illam esse Catholicam, quæ esset in toto orbe terrarum diffusa, et sententiam decem et novem Episcoporum jam dudum datam, dissolvi non posse; et lib. 2, in princip., contra Donatistas arguens, ait: Ubi ergo erit proprietas catholici nominis, quod sit rationabilis, et ubique diffusa? De hac etiam veritate est integrum caput tertium apud Vicentium Lyrinensem: In ipsa Catholica Ecclesia magnopere curandum est, ut ita teneamus, quod ab omnibus creditum est, hoc est enim vere proprieque catholicum (quod ipsa vis nominis ratioque declarat, quæ omnia vere universaliter comprehendit), sed hoc ita demum fit, si sequamur universitatem, antiquitatem, consensionem. Ex quibus, antiquitas pertinet ad temporis perpetuitatem, de qua in capite sequenti dicturi sumus; consensio vero pertinere potest ad alias rationes et etymologias ex Augustino et Cyrillo depromptas, quanquam hæc duo, prout a Lyrinensi declarantur, ad antiquitatem et consensionem traditionum ab ipso referri videantur. Universitas ergo est, quæ ad præsens spectat, quam ipse sic exponit: Sequemur autem universitatem hoc modo, si hanc unam fidem veram esse fateamur, quam tota per orbem terrarum confitetur Ecclesia. Denique Cyrillus Hierosolymit., eamdem enucleans vocem, dicta catechesi 18, ita concludit: Regum quidem potestas certis locis et gentibus terminos habet, Ecclesie autem Catholice per universum orbem indefinita est potentia. Et eleganter Felix Papa I,*

epist. 1, in principio, Ecclesiam quatuor mundi constructam esse lateribus adstruxit.

3. Atque hoc modo loquuntur reliqui antiqui Patres de Ecclesie Catholice amplitudine, quamvis vocem *catholicæ* non semper explicent, ut Hieron., Isai. 54, circa illud: *Semen tuum gentes hereditabunt*, ait illud esse semen, quod Christus exit seminare, Matth. 3: *Quod semen etiam civitates desertas faciet inhabitare, ut Ecclesie gentium in toto orbe consurgant.* Et infra: *Hoc de Ecclesiarum magnitudine, quæ pro uno Judææ loco, et ipso angustissimo, in toto orbe terrarum suos terminos dilatabunt.* Idem, c. 60: *Miratur (inquit) Ecclesia de circumcisionis primum populo congregata volare ad se gentium turbam toto orbe terrarum.* Et Psalm. 66, in principio, dicit columbam (de qua Cantico. 6) esse Ecclesiam in toto mundo diffusam. Idem Matth. 26, circa illa verba: *Predicabitur Evangelium hoc in toto mundo.* Similiter Ambros., Psal. 39, tractans verba illa: *Annuntiavi justitiam tuam in Ecclesia magna: Quid est (inquit) quod addidit, magna, nisi quia fuit ante non magna? Quæ est magna nisi de totius terrarum orbis partibus congregata, quando ab Oriente, Occidente, Septentrione et Meridie populi gentium sunt vocati.* Et ibidem de eadem Ecclesia intelligit illud Psalm. 34: *Confitebor tibi in Ecclesia magna, in populo gravi laudabo te; et adjungit: Ibi ergo Ecclesia magna ubi populus gravis, hoc est, non inquietus et mobilis, qui sedit manducare et bibere, et surrexit ludere. Gravis populus est, qui fidem Deo suo servat, et qui non aliqua levitate muletur, neque nutet et fluctet; ibique fuse alias Ecclesie proprietates prosequitur. Eodem modo exponit eamdem Ecclesiam magnam Chrysost., dicto Psal. 39: *Beatus David pollicetur se magnæ Ecclesie universo orbe terrarum a divina gratia collectæ Dei justitiam predicaturum, et prophetie veritatem, et maxime expectandam salutem, et immensam misericordiam.* Atque in Psalm. 106, per illa verba: *Dicant qui redempti sunt a Domino, dicit gentilium vocationem declarari, qui ex omni terrarum plaga per Salvatorem colliguntur, et e diaboli faucibus ad sanctam ipsius Ecclesiam rapiuntur.* Et ita etiam exponit illud, quod in eodem Psalmo sequitur: *Et de regionibus congregavit eos, a solis ortu et occasu, ab aquilone et mari, et ait: Hoc in Judæis quidem ad hunc modum factum non accepimus (etenim toto orbe fusi versantur), at vero ipse gentilem ecclesiam in omnibus**

orbis partibus, tam orientalibus quam occiduis, tam australibus quam septentrionalibus vocavit, et congregavit. Atque hujusmodi concilia in omnibus terræ, et maris partibus cernere licet.

4. Denique Tertullianus, lib. contra Judæos, cap. 7, adducens prophetias et promissiones de regno Christi, et specialiter illam Isaiæ 36: *Hæc dicit Dominus Christo meo Cyro, cujus apprehendi dexteram*, addit: *Quod ipsum adimpletum videmus. Cui enim dexteram tenet Pater Deus, nisi Christo Filio suo, quem exaudierunt omnes gentes, id est, cui crediderunt omnes gentes? cujus et Prædicatores Apostoli in Psalmis David ostenduntur: In universam (inquit) terram exiit sonus eorum, et usque ad terminos terræ verba eorum; in quem enim alium universæ gentes crediderunt, nisi in Christum, qui jam venit? Cui enim et aliæ gentes crediderunt, Parthi, Medi, etc.; et prosequitur numerando innumeras Ecclesie provincias, in quibus Christus regnat, demumque subnectit: *Quis enim omnibus regnare potuisset, nisi Christus Dei Filius, qui omnibus in æternum gentibus regnaturus nuntiabatur?* Et postea recensens quamplurima mundi regna, quorum singula in aliqua orbis parte intra certos fines semper fuere contenta, denique concludit: *Christi autem regnum et nomen ubique porrigitur, ubique creditur, ab omnibus gentibus super enumeratis colitur, etc.* Ubi, licet Tertullianus sub nomine Ecclesie Catholice non loquatur, non tamen ignorabat illam esse regnum Christi; quod ergo de regno Christi dicit, de Ecclesia Catholica intelligit. Et ita interpretantur Patres, præsertim Augustinus, omnes similes prophetias de Christi regno, vel hæreditate, ut est illa Psalm. 2: *Postula a me, et dabo tibi gentes hæreditatem tuam, et possessionem tuam, terminos terræ, et similes.**

5. Anglicanam sectam veram non habere fidem concluditur. — Constat igitur ex Scripturis sanctis, ita ab antiquis Patribus intellectis, proprietatem Ecclesie Christi esse, ut per universum orbem sit diffusa, et ex eorumdem Patrum confessione patet, hanc ejus proprietatem nomine *catholicæ* significatam esse. Ex quo principio recte concluditur, sectam illam, quæ non solum intra terminos unius regni continetur, et per totum orbem non diffunditur, verum etiam Ecclesiam per totum orbem diffusam damnat, et ab ea separatur, catholicam esse non posse. At secta Anglicana terminos Britanniarum (quæ, ut dixit Tertullianus supra, intra Oceani ambi-

tum conclusæ sunt) non egreditur, et Ecclesiam Romanam, a qua se ipsam segregavit, damnat, ut ex facto in superioribus narrato omnibus notum est; ergo nec potest esse Ecclesia Catholica, nec fidem catholicam retinere. Quo argumento Patres semper hæreticos impugnarunt, et Africani Episcopi, præcipue Augustinus, Donatistas exagitarunt et superarunt; non est autem minus efficax contra omnes Protestantes, cum causa sit simillima, et supra ostensum sit Ecclesiam Romanam et Catholicam eandem nunc esse, quæ prædictorum Patrum tempore floruerit.

6. *Evasio. — Resellitur. — Amplitudo loci per se non constituit Ecclesiam Catholicam.* — Huic autem rationi videtur tacite voluisse occurrere Jacobus rex, cum in fine suæ Præfationis, pag. 156, dixit: *Nos Dei beneficio, nec numero, nec dignitate ita sumus contemnendi, quin bono vicinis nostris exemplo præire possimus; quandoquidem christiani orbis, omniumque in eo ordinum inde a regibus, liberisque principibus usque ad infimæ conditionis homines pars prope media in nostram religionem jam consensit.* Verumtamen quanquam hoc, prout a rege asseritur, verum esset, non satis esset ut talis secta in tota illa multitudine hominum existens, catholica dici posset, cum tota illa multitudo a vera et catholica Ecclesia defecisset, ut paulo post adhibitis exemplis explicabo. Ratio autem est, quia licet amplitudo et multitudo populorum sit quædam ex Ecclesie Catholice proprietatibus, non tamen sufficit ad catholicam constituendam; nullus enim ex Patribus hoc dixit, et quidam ex illis aperte senserunt, catholicam non ex sola universitate locorum constitui, sed ex aliis etiam proprietatibus, quas cum illa conjungunt. Nam Vincentius Lyrinensis catholicum esse dixit, *si sequatur universitatem, antiquitatem, consensionem.* Optatus pronunciavit, proprietatem nominis catholici esse, quod sit *rationabilis et ubique diffusa.* Cyprianus, cui consensit Augustinus, præter multitudinem requirit, *unum caput, et unam originem, et unam matrem divino lumine perfusam, cujus luminis radii per totum orbem extendantur;* Cyrillus item multa alia sub nomine catholico comprehendit, ut vidimus. Addo Bedam, in cap. 6 Cantico., dicentem, Catholicam vocari Ecclesiam, *quia per omnes mundi partes, in una pace, in uno Domini timore ædificatur.*

7. *Responsio regis alio modo rejicitur.* — Nunc vero aliud responsum regi damus, quo-

niam aliud est convenire in religione, aliud convenire in communi ratione schismatis, et discessionis ab Ecclesia Catholica, ut per se notum est; nam ab una via plures deflectunt, qui secundum quamdam rationem, mente potius conceptam, quam in re subsistentem, in deflexu, seu in aberrando a via conveniunt, non tamen in una via, neque in uno termino, ad quem tendant, consentiunt. Ita ergo oportet in præsentem distinguere. Et fortasse verum est (quod non affirmo), consideratis sectis omnibus schismaticorum et hæreticorum, qui ab Ecclesia Romana defecerunt, et nunc sunt per totum orbem, tam ad Orientem quam ad Occidentem dispersæ, ex illis omnibus confici multitudinem, quæ sit pars prope media totius christiani orbis. Illa vero multitudo nec unum corpus politicum est, ut per se constat, nec mysticum aut ecclesiasticum, quia neque in eadem fide, neque in uno ecclesiastico regimine, neque in eadem regula credendi conveniunt; ergo nec tota illa multitudo populorum aut sectarum potest dici Ecclesia Catholica, cum una Ecclesia non sit, neque aliqua secta particularis illarum dici potest catholica, cum nec pars sit alicujus Ecclesiæ Catholicæ, neque per se sola ad constituendam Ecclesiam Catholicam sufficiat, ut principalis ratio facta probat.

8. Oportet ergo ut rex loquatur de consensione in unam religionem, id est, in unam viam salutis, et in unam fidem; in hoc autem sensu, non solum non credimus sectam Anglicanam occupasse dimidiam partem orbis christiani, verum etiam nec fortasse tertiam partem regni Britannici. Priorem partem ex ejusdem regis verbis probabimus. Loquens enim ad principes et populos schismaticos, hæc interserit verba: *Quamquam inter vos nec dum bene de apicibus nescio quibus convenit.* Sentit ergo nondum illos in doctrina convenisse, et ideo paulo post eos ad unitatem et concordiam exhortatur. Et quamvis illam obvelans discordiam, in quibusdam apicibus esse dicat, vel in rebus adiaphoris, ut paulo post, et sæpe alias loquitur, re tamen vera dissensio est in rebus gravissimis, et ad substantiam fidei, salutemque fidelium maxime spectantibus, ut in sacramentorum doctrina, et præsertim veritate et reali præsentia Christi Domini in sacrosancta Eucharistia, et in modo justificationis hominis per fidem, in necessitate operum, et obedientia mandatorum, et aliis multis, quæ postea sua unaquæque trutina sunt libranda; in quibus

nec Calvinistæ cum Lutheranis, nec cum istis Zvingliani, et alii similes conveniunt.

9. Accedit, obedientiam Ecclesiæ præstandam adeo esse ad salutem necessariam, ut Christus dixerit: *Qui Ecclesiam non audierit, sit tibi tanquam ethnicus et publicanus;* et nihilominus isti sectarii, in explicando Ecclesiæ regimine, a quo hæc obedientia pendet, non minus inter se quam a nobis dissident; non est ergo dissensio in rebus adiaphoris, sed in maxime necessariis; neque in apicibus tantum, qui in subtilibus punctis, speculationi præcipue deservientibus, a jure consultis constitui solent, sed in rebus quæ præmanibus habentur, et ad recte vivendum necessariæ sunt, versatur. Et quod ad præsentem causam maxime attinet, etiam in articulo de regio primatu tanta est dissensio, ut sola Anglicana secta illum approbare et tueri videatur. Ex quo capite solo et per se spectato, sufficiens ratio sumitur, ut Anglicana congregatio non possit Catholica Ecclesia existimari. Quia opinio illa de primatu limitat et coaretat sectam illam ad terminos illius regni temporalis, et quantum inde est, in tot partes Ecclesiam Christi dividit, quot sunt in mundo temporalia regna; nec veram unitatem unius ovilis, quam Christus in Ecclesia sua esse voluit, illi relinquit, sed ad summum quamdam concordiam vel similitudinem, ut sic dicam, quam rex Jacobus optat. Verum neque illam (ut supra dixi) unquam obtinere poterit, quia cum omnes in proprio judicio sequendo conveniant, necesse est ut in opinandi et gubernandi ratione dissideant.

10. Atque hinc facile rationem alterius partis reddimus, in qua conjectamus, Anglicanam sectam, neque tertiam partem Britannicæ insulæ occupasse. Nam ut omittam in omnibus partibus illius insulæ plurimos esse fideles, qui fidem suo judicio non subjiciunt, sed intellectum suum captivant in obsequium Christi, et ab Ecclesia Romana animo saltem et mente separati non sunt; etiam inter eos, qui ab illa defecerunt, in religione et fide non est consensio. Nam, ut ipsemet rex in Præfatione supponit, multi sunt in sua ditione Puritani, quos ipse persequitur, et ita ad minimum totum regnum in tres partes divisum est, nimirum, in Catholicos, Puritanos, et Calvinistas non puros; et si famæ fides adhibenda est, multi etiam inter ipsos sunt Lutherani, alii Zvingliani, vel aliarum sectarum. Imo etiam inter ipsos Calvinistas mistos non cre-

ditur esse consensio in fide, quidquid sit de externa specie religionis. Ergo loquendo in sensu, qui ad præsentem causam faciat, nullo modo subsistere potest quod rex ait, fere dimidiam orbis christiani partem in suam consensisse religionem.

11. Quapropter, Lutherus, Calvinus, et alii hæresiarchæ hujus temporis, libere, ne dicam impudenter, respondent, sæpe id, quod bonum est, paucioribus approbari, ideoque non esse notam veræ Ecclesiæ aut fidei, quod sit in multitudine gentium, et consensione populorum approbata; sic enim fertur scripsisse Lutherum¹, diabolum juxta Dei Ecclesiam sacellum longe majus et amplius condidisse, et Calvinus sic excusabat paucitatem suæ congregationis, quia vix unquam ita bene se habuerunt res humanæ, ut pluribus placerent meliora. Et similia habent Magdeburgenses, centuria 1. Verumtamen (quod in omnibus controversiis hujus temporis maxime considerandum est) isti novi hæretici, in omnibus suis dictis et responsis, antiquos hæreticos imitantur, quod est magnum sui erroris signum, unde non aliter illis obvian- dum existimo, quam verbis Patrum, qui antiquos hæreticos confutarunt. Augustinus, libro de Unit. Eccles., c. 2, sic habet: *Inter nos et hæreticos quæstio est, ubi sit Ecclesia; quid ergo facturi sumus? In verbis nostris eam quæsituri, an in verbis capituli sui Domini nostri Jesu Christi? Puto, quod in illius verbis eam quærerere debemus, qui veritas est, et optime novit corpus suum;* et cap. 3: *Non audiamus: Hæc dico, hæc dicis: sed audiamus: Hæc dicit Dominus; sunt certe libri dominici, ibi quæramus Ecclesiam, ibi discutiamus causam nostram.* Quasi dicat, in divina Scriptura Christi Ecclesiam per totum orbem diffusam prædicari, et ideo blasphemias hæreticorum contemnendas esse, qui dæmonis Ecclesiam illam audent appellare. Et c. 9, refert Donatistas convictos, dixisse Ecclesiam Christi in principio in toto orbe fuisse, postea vero periisse, propter liberas et pravas hominum voluntates. Quibus Augustinus respondet: *Quasi vero nescierit spiritus Dei futuras hominum voluntates, quis hoc insanissimus dixerit? cur ergo non hoc potius prænuñciavit futurum, quod de voluntatibus hominum sciebat futurum,* etc. Et cap. 13, sic scribit: *Inquiunt: Ista credimus, et completa esse confi-*

temur; sed postea orbis terrarum apostatavit, et sola remansit Donati communio (vel, mutato nomine, Anglicana vel Calviniana secta). *Hoc nobis legant* (ait Augustinus), *et nihil resistimus. Si autem non ea de Scripturis sanctis legunt, sed suis contentionebus persuadere conantur, credo illa quæ in Scripturis leguntur; non credo ista quæ ab hæreticis vanis dicuntur.* Et c. 15, similibus verbis refellit hæreticorum calliditatem, *volentium convertere verba Dei a veritate, in qua ipsa sunt, ad perversitatem, in qua ipsi sunt.* Et deinde respondet ad quasdam scripturas, quas hæretici ad sua conventicula accommodabant. Ac tandem, c. 19, concludit: *Omissis ergo illis morarum tendiculis, ostendat Ecclesiam, vel in sola Africa, perditis tot gentibus, retinendam, vel ex Africa in omnibus gentibus reparandam, atque adimplendam, et sic ostendat, ut non dicat: Verum est, quia hoc ego dico, vel quia hoc dixit ille collega meus, vel illi, etc.*

12. Idem ergo nos Luthero respondemus, cum dicit, in suis sectariis esse Ecclesiam, ut nobis illam ostendat; nam illi non credimus, neque ullo modo credibile est, Deum ædificasse Ecclesiam contra Ecclesiam a se conditam, et cui perpetuam protectionem promisit, præsertim cum nullum indicium divini spiritus, sed humanæ ambitionis, et libertatis in auctore illius synagogæ apparuerit. A Calvino etiam probationem eorum, quæ vane dicit, postulamus, et præterea addimus satis superbiam suam ostendere, cum judicium suum multitudini et auctoritati tot Patrum, antiquitate, sapientia et sanctitate illustrium, temere audeat præferre. Unde tandem dicimus, licet comparatione vulgi interdum meliora a paucioribus approbentur, nihilominus ea, quæ a pluribus sapientibus ut meliora probantur, ab omni viro prudente talia esse censenda, et contraria reprobanda. Quod longe certius est, quando talis approbatio non humana tantum, sed divina stabilitur auctoritate. Hoc autem modo approbata est in Scriptura sancta, et a sanctis Patribus Ecclesia Catholica per totum orbem diffusa, a qua longissime distant hæreticorum conventicula, ideoque nec catholica esse nec nominari possunt.

¹ Lib. de Notis Eccles., in Præfatione Institution.